

ÖNSZABÁLYOZÓ ETIKAI IRÁNYELVEK

Az Etikai irányelvekhez csatlakozókként elismerjük és védjük a média szabadságát.

Kinyilvánítjuk, hogy a média legfontosabb feladata a tájékoztatás, a választói, fogyasztói, szülői és egyéb döntésekhez szükséges információk bemutatása, a szabad véleménynyilvánítás és a különböző vélemények áramlásának elősegítése, a szórakoztatás, és mindezekeken keresztül a társadalom önismeretének erősítése. Mindezen feladatok ellátásához az újságíróknak rendelkezniük kell azzal a szabadsággal, amely lehetővé teszi számukra, hogy politikai és gazdasági befolyás, félelem, illetve részrehajlás nélkül végezzék munkájukat. Az Etikai Irányelvekhez csatlakozók kinyilvánítják, hogy kötelességüknek tekintik a legjobb szakmai meggyőződésük szerinti pontos, méltányos és valósághű tájékoztatást.

A lelkiismeretes tájékoztatás szabályai

Az újságíró

- pontosan, azaz az általa közölt információk valóságtartalmáról meggyőződve;
- elfogulatlanul, azaz az egyes szereplőket és ügyeket egyenlő mércével mérve;
- személyes meggyőződését a tényekkel nem összekeverve, a vélemény- és információs műfajokat elkülönítve;
- méltányosan, azaz az egyes szereplők magánszféráját, emberi méltóságát és jogait tiszteletben tartva;
- bátran, megalkuvástól mentesen, a munkája során felmerülő konfliktusoktól, fenyegetésektől meg nem rettenve;
- manipulációtól mentesen, azaz az események és folyamatok bemutatásának és nem befolyásolásának céljával;
- tisztességesen, az információkkal nem üzletelve, a nyilvánosság hatalmával nem visszaélve, az összeférhetetlenségi viszonyokat kerülve;
- közönsége érdekeit szolgálva, más érdektől nem befolyásoltan, közérthetőségre törekedve végzi munkáját.

Az információszerzés és forráskezelés szabályai

Az információk forrását közölni kell a közönséggel, személyhez vagy intézményhez kötődő vagy indirekt, a forrás jellegére utaló formákban. Törekedni kell a források nyílt felfedésének lehetőségére, de a névtelenség biztosítása megengedett, ha az információ más módon nem szerezhető be (ennek részletes szabályait lásd alant). A forrásmegjelölésnek tartalmaznia kell minden, az információt befolyásoló lényeges tényezőt.

Az újságíróknak minden körülmények között újságíróként kell viselkedniük. Ezért minden alkalommal közölniük kell a forrással, hogy milyen célból kéri az információt, mikor és milyen formában várható annak közlése. Az újságíró felelőssége, hogy a forrása tisztában legyen a szabályokkal. Ez alól a szabály alól kivételt csak az képezhet, ha az újságíró semmilyen más módon nem tud eleget tenni a lelkiismeretes tájékoztatás követelményének, és az ügy, amiről ilyen módon szerzi az információt, olyan súlyú, hogy az a kivételt indokolja.

Az újságíró nem „üzletelhet” az információkkal: nem ígérhet vagy fogadhat el jogtalan anyagi vagy egyéb előnyt, nem adhat információért cserébe bizalmas információt. Az újságíró nem élhet vissza a nyilvánosság hatalmával olyan módon, hogy valakiből információt más információk elhallgatásának ígéretével kényszerít ki.

Az újságíró mindent elkövet, hogy közérdekű adatokról, döntésekről, dokumentumokról a hivatalos csatornákon keresztül – a mindenkor hatályos, médiatartalomra vonatkozó jogszabályok tájékoztatási kötelezettségéről szóló rendelkezéseit vagy a közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló jogszabályokat érvényesítve – értesüljön, ugyanakkor fenntartja magának azt a lehetőséget, hogy ha a hivatalos úton kudarcot vall, informális csatornákon szerezzék be az információkat.

Az újságíró nem fedheti fel forrása személyazonosságát, ha erre neki ígéretet tett, kivéve, ha erre bíróság vagy egyéb, erre törvénnyel felhatalmazott hatóság kötelezi, ám jogi eszközökkel az újságírónak ilyen helyzetekben is törekednie kell ennek elkerülésére.

Az újságíró és interjúalanya az interjú nyilvános közzétételre szánt beszélgetésnek tekinti, nem magánbeszélgetésnek. Az újságíró az interjúalany szavait az interjúalany mondandójához hűen adja vissza, ami nem feltétlenül jelenti annak szó szerinti bemutatását. Lehetőséget csak az elhangzottakhoz képesti hűség ellenőrzésére ad, de nem azok utólagos érdemi módosítására.

Összeférhetetlenség

Az újságírónak tartózkodnia kell olyan témáktól, illetőleg olyan forrásokkal való kapcsolatfelvételtől és az olyan forrásokból származó információk közreadásától, aminek feldolgozása során bármilyen magántermészetű kötődés, elfogultság vagy érdek miatt nem tud elfogulatlanul dolgozni (információt beszerezni és feldolgozni). Az újságíró csak olyan megbízatást vállalhat, amely nem veti fel az összeférhetetlenséget vagy annak látszatát a médiumnál végzett tevékenységével. Olyan szervezettől, cégtől vagy személytől, amelyről/akiről az újságírónak bármilyen formában tudósítania kell majd, nem fogadhat el munkát vagy egyéb megbízást, akár jár érte pénzügyi ellenszolgáltatás, akár nem. A kötődés természetét jelezni kell a közönségnek olyan esetekben, amikor a szerkesztői mérlegelés alapján valamilyen személyes vagy intézményi összeférhetetlenség óhatatlanul is befolyásolhatja a publikációt.

Az újságíró nem fogadhat el szóróajándéknál nagyobb értékű értéktárgyat, ajándékot vagy egyéb előnyt (beleértve különösen nem – vagy nem kizárólag – szakmai természetű utazást, aránytalan értékű ebéd- és vacsorameghívást, soron kívüli ügyintézés, különleges hivatali bánásmódot, „újságírói” kedvezményt) olyan szervezettől, cégtől vagy személytől, amelyről/akiről bármilyen formában tudósítania kell. A munkája során felmerülő indokolt reprezentációs célok, eszközök megválasztásakor és a reprezentációs költségek viselése tekintetében az ésszerűség és a jó ízlés szabályai szerint jár el, de tiszteletben tartja a fent részletezett elvet.

Az újságíró sem alkalmilag, sem tartósan nem fogadhat el jövedelmet, illetve nem vállalhat aktív szerepet szervezetek, pártok, gazdasági társaságok életében, amennyiben ez a szerepvállalása bármilyen kapcsolatban van azokkal a témákkal, amelyekről tudósítania kell. A fentiek érvényesek közhivatal vagy hasonló megbízatás betöltésére, vállalására is.

A munkája során megszerzett különböző bizalmas információkat azok nyilvánosságra hozatala előtt – különös tekintettel a pénzügyi és gazdasági, kereskedelmi, illetve egyéb, személyes haszonra fordítható értesülésekre – az újságíró nem fordíthatja személyes előnyre, illetve azokat nem továbbíthatja harmadik félnek.

Az újságíró nem vehet részt olyan pályázatokon, versenyeken, nem részesülhet olyan díjakban, amelyek odaítéléséért olyan személyek/szervezetek/cégek viselnek felelősséget, amelyekről a

munkája során rendszeresen tájékoztat. Nem kizáró ok, ha az ilyen díjak támogatói, kiírói ugyan ilyen szervezetek, de a versenyek elbírálásáért, a díjak odaítéléséért autonóm, szakmai zsűri felel.

Az újságíró nem nyújthat vagy ígérhet publicitást vagy különleges elbírálást, védelmet senkinek információ fejében. Ugyanígy nem fogadhat el sem anyagi, sem egyéb természetű előnyt információ közlése vagy visszatartása fejében.

Az újságíró munkája során köteles mindenkivel a társadalmi érintkezési normáknak megfelelően kommunikálni.

Szerkesztőségi függetlenség, integritás, kapcsolat a médiavállalkozással

Egy szerkesztőség jellemzően legitim üzleti célokkal rendelkező médiavállalkozás része. Vállalkozás alkalmazottjaként az újságíró munkája a vállalat üzleti céljai teljesülésének elősegítése, de ez a cél nem állhat szemben az újságírás társadalomban betöltött szerepéből fakadó felelősséggel és ezt tükröző etikai hagyományokkal és szabályokkal. Ezért kívánatos, hogy a médiavállalkozások ismerjék el a szerkesztőség integritását és tartalmi függetlenségét, a szerkesztőségek és a kiadók pedig működjenek együtt a vállalkozás üzleti céljai és az újságírás legmagasabb szintű etikai és szakmai szabályai közötti harmónia megteremtésében.

A médium tartalmáért kizárólag a szerkesztőség a felelős, a hirdető, szponzorok akár közvetlenül, akár a médiavállalkozás munkatársain keresztül semmiféle nyílt vagy burkolt nyomást a szerkesztőségre nem gyakorolhatnak, illetve az ilyen nyomásgyakorlást el kell utasítani. A hirdetési bevétel és a reklám mint olyan, a média működésének elengedhetetlen része, és alakulása a kiadók stratégiáját és ezen keresztül a szerkesztőségek életét komolyan befolyásolja. Ugyanakkor a sajtó szerepének betöltéséhez és fenntarthatóságához szükséges, hogy e befolyás korlátozott és transzparens legyen, és soha ne konkrét közlésekre irányuljon. A médiavállalkozás a szerkesztőséget vagy annak munkatársát konkrét tartalom elkészítésére vagy el nem készítésére, valamely információ közlésére vagy elhallgatására nem utasíthatja olyan módon, hogy az csak a jelen kódexben foglalt elvek megsértésével legyen teljesíthető.

A médiatartalomban a szerkesztőségi tartalmat a hirdetésektől egyértelmű jelzésekkel meg kell különböztetni. A törvény által leírt termékmegjelenítés mint hirdetési forma esetében arra kell felhívni a figyelmet, ha a tartalom hirdetést is tartalmaz.

Közzsereplők

Az újságíró tiszteletben tartja a munkája során vele kapcsolatba kerülő szereplő személyek alkotmányos, állampolgári és személyiségi jogait. A közzsereplők esetében a határok jóval tágabbak, de ők is csak a közzsereplői mivoltukkal összefüggő vagy arra érdemben ható cselekedetek esetében minősülnek közzsereplőknek, így a közzsereplői mivoltuk nem adhat okot a sajtó számára életük minden rezdülésével kapcsolatos vizsgálódásra. Ugyanakkor esetükben indokolt lehet magánéletük, rokon kapcsolataik, anyagi helyzetük vagy akár egészségi állapotuk egyes részleteinek nyilvános feltárása, ha az érdemi összefüggésben van közzsereplői mivoltukkal, vagy ha azt korábban saját akaratukból tárták a nyilvánosság elé.

Az újságíró alapelvnek tekinti, hogy a közzsereplőkre vonatkozó vélemények szabadsága szélesebb körű, mint más esetekben. Indokolt esetben és a jog által megengedett keretek között helyes teret adni a közzsereplőket illető kemény, akár provokatív megnyilvánulásoknak is.

Az újságíró közszereplőnek tekinti – a tevékenységével összefüggésben – a következő személyeket:

- a) minden választott tisztséget betöltő személyt,
- b) minden közhivatalt ellátó személyt,
- c) minden közfeladatot ellátó személyt,
- d) minden, munkáját a nyilvánosság előtt végző személyt (színészek, műsorok szereplői, zenészek, egyéb művészek, sportolók, egyházi vezetők, üzletemberek, újságírók, egyetemi oktatók, polgárőrök, közérdeklődésre számot tartó perekben szereplő ügyvédek, sportegyesületek vezetői stb.),
- e) minden, bármilyen mértékben közvetett vagy közvetlen állami tulajdonban lévő, illetve monopolhelyzetben lévő, avagy közbeszerzésben érdekelt cég tisztségviselőit, akik az adófizetők pénzével kapcsolatos tranzakciókban vesznek részt.

Nem tekinti közszereplőnek azokat, akik nem számíthatnak a nyilvánosság érdeklődésére, illetve akikre önhibájukon kívül terjedt ki ilyen figyelem. Így például nem tekinti közszereplőnek a balesetek szemtanúit, a közszereplők hozzátartozóit, a bűncselekmények áldozatait, a lottónyeremény nyerteseit, a katasztrófák túlélőit.

Más médiumokkal való kapcsolattartás szabályai

Az újságíró mindent elkövet, hogy a híversenyben megelőzze versenytársait, tartózkodik azonban az előnszerzés etikátlan formáitól, és tiszteletben tartja kollégái szellemi termékét. A híversenyt elsősorban saját gyorsasága és ügyessége révén kívánja megnyerni és nem olyan módon, hogy másokat akadályoz az információk megszerzésében. Más szerkesztőségek primer információinak átvétele esetén a forrást egyértelműen meg kell jelölni, és az átvétel csak magára az új információra és az anyag arányos részére vonatkozhat engedély nélkül.

Az újságíró más újságírók előtt, esetleges összedolgozás esetén is betartja az információkezelés, valamint a közszereplőkkel való kapcsolattartás szabályait. Nem fedi fel informátorát, nem él vissza információval. Közös munka esetén – annak megkezdése előtt – tisztázza a szabályokat kollégáival, és követi a korrekt hivatkozás szabályait.

Az újságíró saját médiuma vagy szerkesztősége belső életéről bizalmas, üzleti információkat nem ad ki.

A személyiségi jogok védelme

Az újságíró súlyt fektet arra, hogy a munkája során bármilyen minőségben szereplő személyek alkotmányos, állampolgári és személyiségi jogai ne sérüljenek. Gondoskodik arról, hogy személyes adataik, magánéletük részletei indokolatlanul – tehát közérdekkel vagy méltányolható magánérdekkel nem indokolható módon és akaratuk ellenére – ne kerüljenek sem a tartalomban, sem más módon a nyilvánosság elé, amennyiben ez bármilyen módon hátrányosan érintheti őket és nem közszereplői minőségükkel áll összefüggésben az információ. Különös figyelmet kell fordítani a balesetek, katasztrófák és bűncselekmények áldozatainak személyiségi és kegyeleti jogainak érvényesítésére.

Az újságíró szigorúan tartja magát az ártatlanság védelmének elvéhez. A bűncselekmények gyanúsítottjait a jogerős ítéletig vezetéknevük kezdőbetűjével és keresztnévükkel jelöli. A beszámolóknak más, az érintett beazonosítására alkalmas részletet, képet, felvételt sem közöl. A gyanúsított, illetve a vádlott beleegyezésével az anonimitása feloldható. Kis- vagy fiatalkorú bűnelkövetők esetében a teljes nevet a jogerős ítélet után sem említi. Ha közszereplőt vádolnak bűncselekménnyel, az ártatlanság védelme ugyanúgy megilleti, mint bárki mást, ugyanakkor indokolt és szükséges neve és funkciója közlése. Minden esetben hangsúlyozni kell, ha a bemutatott ügyben jogerős ítélet még nem született, és amennyiben nem jogerős ítéletről egy médium beszámolt, akkor a jogerősről is be kell számolnia, amennyiben az a nem jogerőstől enyhébb vagy érdemben különböző végeredménnyel zárult.

Az újságíró különös figyelemmel jár el minden olyan esetben, amelyben az érintett szereplő valamiért nincsen abban a helyzetben, hogy saját érdekeit teljes mértékben képviselje (kis- és fiatalkorúak, büntetés-végrehajtási intézetek lakói, fogyatékkal élők, Magyarországon tartózkodó külföldiek stb.).

Védelem illeti a bűncselekmények, balesetek áldozatait. Különös körültekintéssel kell eljárni, ha az áldozat kis- és fiatalkorú.

Az újságírónak szigorúan kerülnie kell az egyes személyeket, embercsoportokat sértő vagy más módon szélsőséges megnyilatkozások közlését. Indokolt esetben – tájékoztatási céllal – ugyanakkor helyt adhatnak szereplők ilyen jellegű véleményének.

Sokkoló tartalmak

Kerülendő a közönség öncélú sokkolása, történjen az szöveges, képi vagy hangos eszközökkel. Amennyiben egy adott információ közvetítése megoldhatatlan ilyen tartalmak közlése nélkül, közvetlenül az adott tartalom előtt fel kell hívni a közönség figyelmét az elkövetkezőkre.

Figyelemmel kell lenni arra is, hogy a fiatal vagy bármilyen más okból érzékeny közönség számára nem csupán a könnyen felismerhetően durva vagy szexuális jellegű tartalomrészletek lehetnek kellemetlenek, sokkolóak, hanem olyanok is, amelyek ezeknél nehezebben kategorizálhatók. Ennek megfelelően a fenti szabályok vonatkoznak például az emberek vagy embercsoportok számára sértő, megalázó tartalmakra, az extrém félelemérzetet kiváltó tartalmakra.

Hibák és panaszok kezelése

Ha minden kétséget kizáróan téves információ (valótlan tény, vagy valós tény hamis színben feltüntetve) jelenik meg, a hibát el kell ismerni és a lehető legvilágosabban, leggyorsabban ki kell javítani. Ha az újságíró információt vesz át más médiumtól, akkor arra pontosan hivatkozni kell. Lehetőséget kell adni reagálásra annak, akire vonatkozóan érdemi és új információt szándékozik a médium publikálni, ez azonban nem jelent kötelezettséget az érintett véleményének szó szerinti idézésére, sem teljes terjedelmű bemutatására.

Azon olvasói, nézői, hallgatói panaszokat, amelyek a jelen dokumentumban lefektetett elvek sérelmét kifogásolják, az irányelveket elfogadó szerkesztőségek megvizsgálják, és azok eredményét egymással és közönségükkel megosztják.

Az irányelveket a csatlakozók évente felülvizsgálják, kiegészítik.

Budapest, 2012. január 18.